

**Міністерство охорони здоров'я України
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять
для студентів**

Навчальна дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)»

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність 221 «Стоматологія»

Кафедра мовної підготовки

Київ 2023

Розробник: к. філол. н., доц. Т. О. Шевель

Затверджено на засіданні кафедри мовної підготовки
(Протокол №1 від «28» серпня 2023 року)

Затверджено на засіданні циклової методичної комісії з суспільно-лінгвістичних
дисциплін
(Протокол № 1 від “ 30”серпня 2023 року)

Тема 1. Фахова мова медицини. Особливості спілкування у сфері професійної діяльності лікаря-стоматолога. Комунікативна тема «Медицина і суспільство»

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань у проєкції системно-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування у практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань «Охорона здоров'я».
- Здатність встановлювати психологічний контакт із відвідувачем стоматологічного кабінету з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету медичного працівника.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системно-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень у царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології.
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системно-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому.

Мета: сформувати розуміння сучасної української мови як засобу професійної комунікації; отримати системні знання про фахову мову медицини; вивчити особливості спілкування у професійній діяльності лікаря-стоматолога; засвоїти основні мовні аспекти ведення фахового діалогу лікаря-стоматолога та пацієнта.

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2023, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування.
 - 1.1. Мова і мовлення.
 - 1.2. Фахова мова як особливий функціональний різновид літературної мови.
2. Правописний аспект фахової мови.
3. Комунікативна тема «Медицина і суспільство».

Питання для самопідготовки до практичного заняття

1. Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування.
 - 1.1. Культура професійного мовлення лікаря-стоматолога.
 - 1.2. Орфоепія і культура усного мовлення.
2. Особливості сучасної орфографії.
3. Функції фахової мови медика.
4. Літературна мова. Її ознаки. Мовна норма. Типи мовних норм.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Пригадайте та запишіть визначення понять «мова», «мовлення».

2. Відредагуйте речення.

1. Літературна мова характеризується такими ознаками: унормованість, стандартність, наявність просторіччя, висока граматична організація, багатофункціональність, наддіалектність.

2. Наявність діалектної диференціації допомагає збагнути розгалуженість літературної мови.

3. Норма літературної мови - це сукупність загальноприйнятих правил, що діють в межах морфологічної мови.

Сленг - це мова жителів певної території.

Зачинателем нової української мови справедливо вважається Григорій Савич Сковорода.

3. Утворіть професійні стоматологічні словосполучення з дотриманням норм української літературної мови.

Вестибулярн (...) поверхність. Центральн (...) різець верхн (...) челюсті. Ребро ріжучо (...) кра (...). Поперечн (...) розпилювання. Екватор коронк (...) зуб (...).

4. Розкрийте значення поняття «лінгвоцид».

5. Відредагуйте професійні словосполучення.

Сосудисто-нервовий пучок, благоприємні умови, прочна фіксація, ріжущі властивості, пришийна область, вертикальна ось зуба, верхня челюсть, желевидна форма каналу.

6. Складіть речення, використовуючи подані слова і синтаксичні конструкції.

Здійснювалася політика, державний статус, мова титульної нації, суспільно важлива, численні заборони

7. Назвіть особливості різновиди медичної фахової мови.

- медична наукова мова;
- медична розмовна мова;
- мова медичної документації;
- мова медичної реклами.

8. Оберіть правильний варіант висловлювання.

а) мова - це система цифрових знаків фіксації людської думки;

б) мова - це система невербальних засобів спілкування;

в) мова - це система вербальних засобів спілкування;

г) мова - це багаторівнева система суспільно усвідомлених засобів, що реалізуються у конкретних комунікативних ситуаціях.

9. Дайте визначення поняття «орфоенія».

10. Завершіть речення.

Основною ознакою літературної мови є ...

11. Розставте наголоси. Складіть речення з поданими словосполученнями.

Артеріальна гіпертензія, великогомілковий м'яз, зубний біль, стійка стенокардія, щитоподібна залоза.

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: «Фенікс», 2023.
2. Литвиненко Н.П., Місник Н.В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч. 2. К.: ПАТ «Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. К., 2012.
4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. Харків, 2012.
5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. К., 2014.
6. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Медицина в термінах і визначеннях: Навчально-довідкове видання. К., 2015.
7. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. ; за ред. С. М. Луцак. К.: ВСВ «Медицина», 2017.
8. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf>.
9. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога: [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.

Додаткова

1. Шутак Л. Б., Ткач А. В., Навчук Г. В. Культура професійного спілкування: контрольні справи і тестові завдання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої медичної освіти України, 2-ге вид., доповн. і переробл. Чернівці, 2019.
2. Омельковець Р. С. Українська мова за професійним спрямуванням: Матеріали до вивчення курсу для студентів медичного факультету. Луцьк, 2020.

Тема 2. Стельові особливості професійного медичного мовлення. Професійна документація медика. Комуникативна тема «Лікувальний заклад»

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань у проєкції системо-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування в практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань – Охорона здоров'я.
- Здатність встановити психологічний контакт з відвідувачем стоматологічного кабінету з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету медичного працівника.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системо-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому.

Мета: сформувати знання про особливості мовних стилів та розуміння взаємодії функціональних стилів мови у сфері професійного мовлення лікаря-стоматолога, навчити розрізняти види документів та правильно їх оформляти; засвоїти особливості діловодства в медичній сфері; дати знання про види наукового медичного тексту.

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2023, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Взаємодія функціональних стилів мови у сфері професійного мовлення.
2. Писемне ділове мовлення лікаря.
 - 2.1. Основні ознаки офіційно-ділового стилю.
 - 2.2. Види документів та правила їх оформлення.
 - 2.3. Основні реквізити ділових паперів.
 - 2.4. Особливості діловодства в медичній сфері.
 - 2.5. Науковий стиль. Види наукового медичного тексту.
3. Комуникативна тема «Лікувальний заклад».

--	--	--	--

Питання для самопідготовки до практичного заняття

1. Стилї мови:
 - 1) основні ознаки офіційно-ділового стилю;
 - 2) взаємодія функціональних стилів мови у сфері професійного мовлення.
2. Писемне ділове мовлення лікаря:
 - 1) види документів та правила їх оформлення;
 - 2) основні реквізити справочинства. Організаційні документи. Розпорядчі документи. Довідково-інформаційні документи;
 - 3) особливості діловодства в медичній сфері. Автобіографія.
3. Науковий стиль. Види наукового медичного тексту.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Доповніть речення.

Будь-який документ містить такі реквізити:

Телефонограмою може передаватися інформація щодо ...

Від руки заповнюється ...

Порядок денний є обов'язковою частиною...

У пояснювальній записці ...

За допомогою доручення стає можливим ...

Довідка – це документ, який ...

Медичні документи призначені ...

2. Напишіть лист, у якому оргкомітет повідомляє про проведення виставки стоматологічних інструментів.

3. Відредагуйте текст.

Шановний пацієнт!

Санація ротової порости, (в тому числі: дентальна імплантація, пластика твердих та м'яких тканин, підйом дна гайморової пазухи) буде проводитися під загальним обезчуленням. За проведення обезчулення та підтримку життєво важних функцій організму в час наркозу відповідає лікар-анестезіолог. В деяких випадках загальне обезчулення доповнюється місцевим обезболенням, що відсуває біль на протязі декількох годин після санації ротової порости. Лікарі завжди вибирають найоптимальніші та найменш шкідливіші для Вас методи обезболення. Проведення загального 47 обезболення неможливе під час або безпосередньо після гострої інфекційної хвороби, тобто не можна мати підвищеної температури тіла, кашлю, нежитя, рвоти, поносу, висипки і т.д. На протязі чотирьох годин перед операцією не можна їсти та пити з метою запобігання попадання шлунково-кишкового вмісту в дихальні путі.

4. Ознайомтеся з фрагментом медичної анкети. виправте помилки.

Медична анкета

Дані про пацієнта, які необхідні при лікуванні стоматологічних хвороб у дитини

Шановний пацієнт, ми раді вітати Вас в нашій клініці

Різні захворювання та вікові особенності організму можуть впливати на перебігання лікування Вашої дитини. Тому просимо уважно заповнити цей

бланк. Персональні дані є лікарською тайною і не підлягають розпоширенню, а лише служать для контролю за становищем здоров'я під час лікування.

1. Фамілія, ім'я

(дитини) _____

2. Дата народження _____

учбовий заклад _____

3. Бувший стоматолог _____

дільничий педіатр _____

4. Батьки

(П.І.Б.) _____

5. Домашній

адрес _____

6. Телефони:

домашній _____ моб. _____

батьків _____

Вкажіть перенесені та наявні хвороби вашої дитини

Перебігання періоду новонародженості та першого року життя дитини:

- Вага дитини при народженню. _____

- Тривалість грудного вигодовування. _____

- Тривалість нічного пиття з пляшечки. _____

- Захворювання першого року життя. _____

- Які медикаменти брала дитина. _____

Чи проводилися дитині профілактичні прививки _____

Чи нарікає дитина на кровотечу з десен. _____

Чи дитина приймає зараз любі медикаменти _____

Чи приймає дитина медикаменти які заповільнюють згортання крові (антикоагулянти).

5. Самостійно знайдіть і заповніть один із медичних документів, зокрема:

- Журнал обліку профілактичних оглядів лікаря-стоматолога.

- Листок непрацездатності.

- Анкета пацієнта стоматологічного кабінету.

- Виписка із карти розвитку новонародженого.

- Медична карта стоматологічного хворого.

- Рецепт.

6. Напишіть доповідну записку на ім'я декана стоматологічного факультету.

7. Створіть рекламу у сфері стоматології.

8. Заповніть бланк «Медичної карти стоматологічного хворого». Проаналізуйте аналогічну роботу свого одногрупника.

9. Напишіть заяву про прийняття на роботу. Охарактеризуйте цей документ.

10. Відредагуйте «Анестезіологічну анкету».

Анестезіологічна анкета

Відповідаючи на запитання анкети, що стосується Вашого здоров'я, ви робите можливим вибір найоптимальнішого способу знечулення.

Фамілія, _____ ім'я, _____ по-
батькові _____

Вік _____ Маса _____ тіла _____

Зріст _____

1. Чи ви колись находились на стаціонарному лікуванню? Якщо так, по якій причині? _____

2. Чи проводились вам операційні втручення? Якщо так, то по якій причині? _____

3. Під час обезболення щось привертало особливу увагу? Якщо так, то що іменно? _____

4. Чи принімаєте зараз якісь медикаменти? Якщо так, то які? _____

5. *Сердечно-судинна система:*

-Наявність _____ артеріальної гіпертонії _____

- Який артеріальний тиск для вас характерний? _____

- Наявність аритмій _____

- Пороки серця та судів _____

- Коли послідній раз проводилось ЕКГ обслідування _____

6. *Дихальна система:*

- Часто хворієте запаленням легеней? _____

- Маєте задишку? _____

- Хворієте бронхіальною астмою? _____

- Другі захворювання легеней, а саме: _____

- Скільки сигаретів викурюєте в день _____

11. Назвіть розпорядчі документи, що використовуються при оформленні розпорядчо-виконавчої діяльності органів державного управління у сфері охорони здоров'я.

12. Складіть автобіографію, враховуючи подану нижче інформацію.

Автобіографія – це документ, у якому особа повідомляє головні факти власної біографії. У тексті цього документа потрібно вказати:

– прізвище, ім'я, по батькові,

– дату та місце народження,

– перелік усіх навчальних закладів, у яких довелось вчитися,

– повний перелік місць роботи і назви посад у хронологічному порядку,

– відомості про громадську роботу,

– короткі відомості про склад сім'ї (назвати найближчих родичів і вказати рік їх народження, місце роботи, посаду),

– домашню адресу.

Реквізити автобіографії такі:

1. Назва виду документа.

2. Текст.

3. Дата написання.

4. Підпис.

Кожне повідомлення пишеться з абзацу.

13. Запишіть назви наукових текстів, спираючись на подані дефініції.

1) текст, написаний на основі першоджерела з метою викладу його змісту; різновиди: *монографічний, оглядовий*;

2) письмовий текст, що систематично, коротко, логічно і зв'язно передає зміст основного джерела інформації (статті, книги, лекції тощо); різновиди: *плановий, тематичний, довільний*;

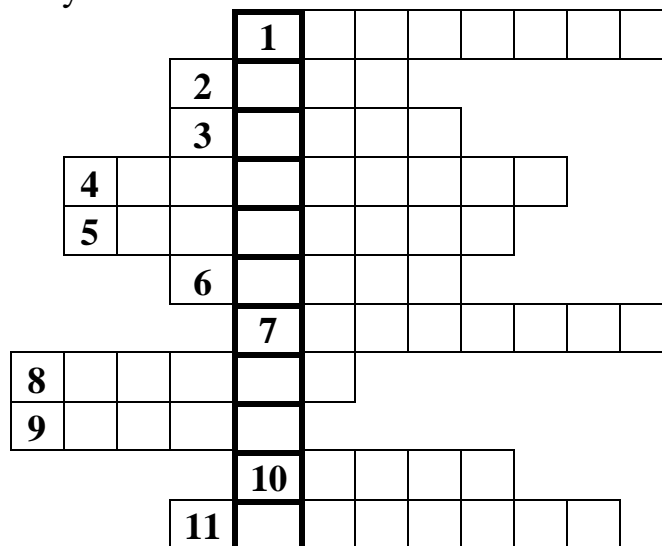
3) текст, у якому подано гранично стисло характеристику друкованих видань щодо їх змісту, форми, призначення; різновиди: *рекомендаційний, описовий, реферативний*.

Ключі: анотація, реферат, конспект.

14. Підготуйте наукову доповідь зі стоматології відповідно до вимог.

15. Розгадайте кросворд.

По горизонталі: 1. Матеріальний об'єкт, що містить у зафіксованому вигляді інформацію, оформлений у заведеному порядку і має відповідно до чинного законодавства юридичну силу. 2. Позначка, зроблена службовою особою на документі, що свідчить про його вірогідність або надає йому юридичної сили. 3. Стандартна форма документа, що заповнюється окремо конкретними даними. 4. Напис службової особи на документі, що являє собою коротке рішення з приводу викладених у цьому документі питань. 5. Необхідний елемент документа. 6. Точне відтворення оригіналу. 7. Другий примірник документа, виданий у зв'язку з втратою оригіналу. 8. Точна вказівка місця проживання чи перебування кого-небудь або місцезнаходження чого-небудь, складена за певною формою. 9. Основний реквізит документа. 10. Відтворення частини документа. 11. Сукупність реквізитів, розташованих у певній послідовності на бланку.

Ключ: Якщо кросворд розгадано правильно, то *по вертикалі* у виділених клітинках має бути назва поняття, що означає *організацію роботи з документами та діяльність щодо створення документів*.

16. Пригадайте та запишіть стійкі словосполучення та синтаксичні конструкції, які потрібно вживати у мові ділових паперів.

17. З'ясуйте, зміст яких понять розкривають запропоновані визначення.

1. Сукупність реквізитів, розташованих у певній послідовності на бланку. 2. Особа, яка відправляє документ. 3. Письмове повідомлення про виконання якоїсь роботи. 4. Документ, у якому особа повідомляє основні факти своєї біографії. 5. Особа (установа), з якою ведеться листування. 6. Документ, у якому за підписами адміністрації дається оцінка ділових та моральних якостей працівника. 7. Позначка, зроблена службовою особою на документі, що свідчить про його вірогідність або надає йому юридичної сили.

18. Відредагуйте поданий текст документа, допишіть відсутні відомості.

Моя автобіографія

Я, Теленько Маргарита Василівна, народилась у Хотинському районі Чернівецької області. У 1980 р. поступила в перший клас загальноосвітньої школи № 2 с. Клішківці. На протязі 1980 – 1990 рр. навчалася у згаданій школі.

У 1991 р. поступила в НМУ імені Богомольця на стоматолога, який закінчила у 1996 р. Після закінчення вузу призначили стоматологом у міську лікарню у м. Києві. Приймаю участь у громадській роботі, член профкому.

Сімейний статус: неодружена.

Мій адрес: вул. Чикаленка 124/36, м. Київ.

19. Словосполучення, характерні для офіційно-ділового стилю, наведено у рядку:

А порядок денний, відповідно до інструкції

Б замилювати очі, міська лікарня

В завідувач лабораторії, чудовий лікар

Г за власним бажанням, медичний препарат

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: Фенікс», 2023.
2. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.2. К.: Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. К., 2012.
4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. Харків, 2012.
5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. К., 2014.
6. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Медицина в термінах і визначеннях: Навчально-довідкове видання. К.: Фенікс», 2023.
7. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. – К.: ВСВ «Медицина», 2017.
8. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.prapopys-2019.pdf>
9. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога: [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної

форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.

Додаткова

1. Шутак Л. Б., Ткач А. В., Навчук Г. В. Культура професійного спілкування: контрольні вправи і тестові завдання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої медичної освіти України, 2 вид., доповн. і переробл. Чернівці, 2019.
2. Омельковець Р. С. Українська мова за професійним спрямуванням: Матеріали до вивчення курсу для студентів медичного факультету. Луцьк, 2020.

Тема 3. Лексичний аспект фахової мови медика. Українська медична терміносистема. Іншомовні слова у складі термінології. Комунікативна тема «Поліклініка. Візит до дільничного лікаря»

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань в проєкції системо-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування в практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань – Охорона здоров'я.
- Здатність встановити психологічний контакт з пацієнтом з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету медичного працівника.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системо-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря-стоматолога з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому.

Мета: сформувати розуміння лексичної специфіки стоматологічного тексту; знати про складність передавання запозиченої лексики українською мовою та специфіку запозичених слів у фаховій мові лікаря-стоматолога; забезпечити засвоєння основних сталих зворотів у медичному мовленні; знати про джерела збагачення термінологічної системи.

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2023, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Лексичні особливості стоматологічного тексту.
2. Українська медична термінологія.
3. Правопис іншомовних слів.
4. Комунікативна тема «Поліклініка. Візит до дільничного лікаря».

Питання для самопідготовки до практичного заняття

1. Лексичні особливості стоматологічного тексту.
2. Українська медична термінологія:
 - 1) проблеми передавання запозиченої лексики українською мовою;
 - 2) особливості запозичених слів у фаховій мові медика.
3. Правопис іншомовних слів. Орфографічні норми написання іншомовних слів українською мовою за чинним «Правописом».
4. Типи фразеологічних одиниць. Сталі звороти у мовленні лікаря-стоматолога.
5. Комунікативна тема «Поліклініка. Візит до дільничного лікаря».

Завдання для самостійної роботи студентів

- 1.** До поданих термінологічних словосполучень доберіть нормативні:
Знеболюючі засоби, заживання антибіотиків, хід захворювання, бокові поверхності, фронтальна плоскість, каріозна полость, зубні углублення, неглибокі борозди, укріплення пломби, ріжущий край коронки, придеснева стінка, тверді ткани зуба, приготування цементу, дві каплі рідини, непридатність матеріала, шліфівка пломби, ізолювати від слюни, більш густіша консистенція, сметанообразна маса, любі порожнини, обезболююча дія, не лишений недоліків, зняти лишок рідини, пластмасова капельниця, обоюдогостра проблема, кожний покрив.
- 2.** Укладіть самостійно діалог на тему «В кабінеті дитячого стоматолога», використавши 6-8 відомих вам стоматологічних (медичних) термінів.
- 3.** Із «Українсько-латинсько-англійського медичного тлумачного словника» виписіть три словникові статті, що стосуються медичних термінів, які використовуються у стоматологічній практиці.
- 4.** Із «Медичної енциклопедії» виписіть одну словникову статтю, за змістом пов'язану з професією стоматолога. Проаналізуйте її будову.
- 5.** Використовуючи терміни, пов'язані зі стоматологією, спробуйте сформулювати діагностичні ознаки:
 - початкового карієсу;
 - поверхневого карієсу;
 - глибокого карієсу.
- 6.** Надайте поради своїм майбутнім пацієнтам щодо методики чищення зубів і гігієни рота.
- 7.** Підготуйте повідомлення (доповідь) на тему «Зуби і догляд за ними» для виголошення перед:
 - школярами старших класів;
 - підлітками;
 - дошкільнятами;
- 8.** Відредагуйте подані речення.
 1. Позначене місце в терапевтичній стоматології займають проблеми в лікуванні карієсу та його ускладнень.
 2. Примінення пластинок нормує функцію м'язів щелепнолицьного комплексису, і, як наслідок приврдить до змін положення окремих зуб, широти піднебіння формів щелепних кістей.
 3. Наіменше трудні для обробки є ті кореневі канали, напрямок яких зівпадає з направленням і формою самого кореня.
 4. Важно знати особенності анатомічної Будову зубів.
 5. Завдяки нежеті ми не можемо сьогодні лікувати ваш зуб.
 6. Мені зразу кинувся у вічі ваш хворий 16 зуб.
 7. Стоматолог принімає по понеділках.
 8. Маніпуляція в корневому каналі являється важним етапом лічення пульпіту.
 9. Лікаре, ну що, треба мій зуб удоляти?
 10. Все рівно лікар рішив оперувати.

11. Стоматологічні інструменти розміщені по номерам, строго у відповідностях з їх назначенням.

12. Вам потрібно возобновляти лікування, бо інакше ви загубите всі зуби.

13. Тлурбінний наконечник з'єднується з бормашиной резиновим шлангом.

14. Зараз вам зробимо укол, але це не больно.

9. Наведіть приклади професійної лексики, що функціонує в тексті діалогу лікаря-стоматолога з пацієнтом.

10. Доберіть приклади до відповідних лексичних категорій, що функціонують у медичному тексті:

- загальнонаукові терміни;
- загальномедичні терміни;
- міжгалузеві медичні терміни;
- вузькоспеціальні терміни.

11. Охарактеризуйте джерела збагачення термінологічної системи мови.

12. Наведені слова класифікуйте за такими категоріями: терміни, діалектизми, історизми, архаїзми. До архаїзмів наведіть сучасні літературні відповідники.

Гостинець, координація, зріти, кореляція, синус, стенокардія, дифузія, яничари, синтез, голота, рубель, піїт, коц, зигзиця, десниця, утиральник, фармакотерапія, булава, ланіти, чадо, гіпофіз.

13. Замініть у запропонованих реченнях виділені терміни на слова українського походження. Чи вплинуло це на стиль висловлювання?

1. Питання про об'єктивну реальність сенсильних предметів виходить за межі почуттєвого досвіду.

2. Сенситивний період розвитку – це час, у який мозок дитини найбільш сприятливий до пізнання нового.

3. Інкарцерація вмісту грижового мішка у вузьких грижових воротах.

4. Як метод дослідження внутрішніх органів пальпація набула поширення у другій половині XIX ст.

5. Свищ на яснах формується в результаті зараження зуба чи ясен.

14. Підберіть українські відповідники до іншомовних термінів, які застосовуються у терапевтичній стоматології.

Стимуляція, антисептик, адсорбція, домінувати, анестезія, симптом, пріоритет, ефективність, гіперемія, санація, інтоксикація, гіпертрофія, збалансований, компенсація, дефект, хронічний, ексудат, диструкція, міграція, дискомфорт, регенерація.

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: Фенікс», 2023.
2. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.2. К.: Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. К., 2012.

4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. Харків, 2012.
5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. К., 2014.
6. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. К. : ВСВ "Медицина", 2017.
7. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.ppravopys-2019.pdf>.
8. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога: [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.

Додаткова

1. Шутак Л. Б., Ткач А. В., Навчук Г. В. Культура професійного спілкування: контрольні вправи і тестові завдання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої медичної освіти України, 2 вид., доповн. і переробл. Чернівці, 2019.
2. Омельковець Р. С. Українська мова за професійним спрямуванням: Матеріали до вивчення курсу для студентів медичного факультету. Луцьк, 2020.

Тема 4. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Фразеологізми у фаховому мовленні стоматолога. Комунікативна тема «Медична карта хворого»

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань у проєкції системо-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування у практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань – Охорона здоров'я.
- Здатність установити психологічний контакт із відвідувачем з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету лікаря-стоматолога.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системо-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря-стоматолога з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому.

Мета: сформувати розуміння системних явищ у термінології; накреслити лексико-семантичні відношення в науковій стоматологічній термінології; визначити роль фразеологізмів у фаховому мовленні лікаря-стоматолога; розглянути медичну карту амбулаторного хворого як основний документ поліклініки та амбулаторії.

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2023, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Системні семантичні явища в термінології
 - 1.1. Антоніми
 - 1.2. Синоніми
 - 1.3. Пароніми
2. Комунікативна тема «Медична карта хворого».

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Зі «Словника синонімів української мови» випишіть п'ять словникових статей, пов'язаних із вашим професійним спрямуванням.
2. Підберіть українські відповідники до іншомовних термінів, які застосовуються у терапевтичній стоматології.
Стимуляція, антисептик, адсорбція, домінувати, анестезія, симптом, пріоритет, ефективність, гіперемія, санація, інтоксикація, гіпертрофія, збалансований,

компенсація, дефект, хронічний, ексудат, деструкція, міграція, дискомфорт, регенерація.

3. Утворіть антонімічні пари до поданих нижче слів із професійного мовлення стоматологів.

Регрес, хронічний, хвороба, постійний, верхній, безсмертя, виразний, значний, підвищення, пригнічення, змінний, розширення, посилення, вертикальний, м'який, болючий, передній, випуклий, прискорення, охолодження, затвердіння, зрощування, надлишок.

4. Поясніть значення наведених слів.

Гірко'та - гіркота', лі'карський - ліка'рський, ви'года - виго'да, шко'да - шкода', лу'па - лупа', о'рган - орга'н, вихо'дити - ви'ходити, збіга'ти - збі'гати, запа'л - за'пал, задиха'тися - зади'хатися, дя'кувати - дякува'ти, затверди'ти - затве'рдити, випробо'вувати - випробува'ти, поді'л - по'діл, пора' - по'ра, вітря'ний - вітряни'й, тере'н - те'рен.

5. Чому в термінології явище синонімії є небажаним. Відповідь обґрунтуйте. Наведіть приклади синонімічних рядів (іншомовного походження).

6. Поясніть значення наведених фразеологічних одиниць.

- Заговорювати зуби.
- Покласти зуби на полицю.
- Ні в зуб ногою.
- Точити (гострити/нагострювати) зуби.
- Око за око, зуб за зуб.
- Зуби поламати.
- Мати на когось зуба.
- Потрапити чорту в зуби.
- Зуб даю.
- Не по зубах.
- Він вже не такий зубастий.
- Зубами дзвонити.
- Чого око не вглядить, того й зуб не вкусить

7. Поясніть значення поданих паронімів.

Гіперемія – гіперергія;

патогенез – патокінез;

синовіт – синовія;

гіпертрофія – гіпортрофія;

дисиміляція – дисимуляція;

абсорбція – адсорбція;

кардит – кардія;

епідермічний – епідеміологічний;

плідний – плодовий;

хронічний – хронологічний – хронікальний.

8. Доберіть антоніми до поданих слів. Зі словами із п'яти пар на вибір складіть речення.

Симпатія, нікчемний, брутальний, в'ялий, самолюбство, далекозорість, повільний, кривий, донор, нечутливість, розвиток, симуляція, лівий.

9. Відредагуйте текст.

Дефекти тканин порожнини рота заміщуються не тільки операційним, але й ортопедичним шляхами. Но протезування особ із дефектом косної тканини нижньої щелепної являється для ортопеда задачею в край нелегкою. Для повноцінного протезування необхідне в першу чергу стійке протезне ложе незмінної форми. Тимчасом при порушенні безперервності нижньощелепної кістки і наявності двох бокових осколків, які зміщуються протезне ложе є дуже хитким. При такому нестійкому фундаменті протез легко зміщується; зле фіксується під час розмовування їди. Запропоновані в останній час конструкції зйомних протез з рухливих частин теж дають маловтішні результати при малейшому русі щелепи і неперервно змінюють взаємне розміщення.

10. Підготуйте міні-рекламу стоматологічного інструмента (інструментів) на вибір, наприклад:

- стоматологічного зонда (зондів);
- стоматологічного дзеркала;
- емалевого ножа;
- пластмасового шпателя;
- стоматологічних гачків;
- стоматологічних екскаваторів;
- стоматологічного шприца;
- стоматологічних лопаток-розгладжувачів;
- скальпеля;
- стоматологічної ложечки (кюретки) та ін.

11. Наведіть по 10 прикладів лексичних і словотвірних антонімів.

12. Поясніть значення поданих термінів.

Автопластика, амнезія, аортограма, бальнеологія, барокамера, гаптофобія, гастропатія, гематома, геріатрія, гомілофобія, дерматома, дистонія, фобія, іпохондрія, kleptomaniya, кліматотерапія, кріомікроскоп, міопатія, некроз, нефроптоз, нозофобія, офтальмолог, панацея, педикульоз, перкусія, пневмограф, псевдодіабет, психрофобія, ревакцинація, реоперація, рипофобія, суперінфекція, токсикофобія, фармакофобія, фітотерапія, фотофобія, хризоманія, ектомія.

13. Уведіть у лексичний контекст пароніми:

далекоглядний – далекозорий;

проникний – проникливий;

дефективний – дефектний

їда – їжа

ушкоджувати – пошкоджувати.

14. Визначте, у якому рядку фразеологізми становлять синонімічний ряд.

а) зачепити за живе, зривати маску, розплющити очі, перемивати кісточки;

б) очей не відірвати, ні в казці сказати ні пером написати, хоч з лиця воду пий, писана красуня;

в) брати на себе, укривати ганьбою, врізати дуба, допікати до живого;
г) пекти раків, пасти задніх, зуб на зуб не попадає, правити теревені.

15. Доведіть, що медична термінологія є одним із джерел поповнення фразеології, пояснивши значення фразеологізмів:

Давати рецепти, робити вливання, тонка кишка, ніби більмо в оці, сушити мозок, покласти руку на серце, поламати хребта, заморозити кров у жилах, поставити на ноги, гаряча голова, псувати кров, ламати зуби.

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: Фенікс», 2023.
2. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.2. К.: Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. – К., 2012.
4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. – Харків, 2012.
5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. – К., 2014.
7. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. К.: ВСВ "Медицина", 2017.
8. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога : [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.

Додаткова

1. Бурячок А. А. та ін. Словник синонімів української мови : В двох томах. - Т. 1 : А - Н / Гнатюк Г. М.; Головащук С. І.; Горюшина Г. Н.; Лозова Н. Є.; Тараненко О. О.; Фридрак В. Б.; Мельник Н. Ю.; Нечитайло О. І.; Родніна Л. О. ; Інститут мовознавства імені О. О. Потебні ; Інститут української мови ; НАН України. [Електронний ресурс]. Режим доступу https://www.ulif.org.ua/system/files/slov_synon.pdf
2. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf>

Тема 5. Специфіка словотворення в медичній терміносистемі. Терміни-епоніми. Власна назва як основа терміна-епоніма. Комунікативна тема «Паспортні дані хворого»

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань в проекції системо-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування в практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань – Охорона здоров'я.
- Здатність встановити психологічний контакт з пацієнтом з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету медичного працівника.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системо-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому.

Мета: засвоїти специфіку словотворення у медичній терміносистемі; отримати знання про терміни-епоніми; сформувані уявлення про оформлення паспортних даних хворого.

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2023, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Особливості творення медичної лексики.
2. Терміни-епоніми.
3. Комунікативна тема «Паспортні дані хворого».

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Заповніть таблицю, розподіляючи наведені терміни за структурою:

Прості	Складні	Складені	
		Двочленні	Багаточленні
<i>недокрів'я</i>	<i>кровотеча</i>	<i>аналіз крові</i>	<i>загальні симптоми хвороби</i>

Ретростернальний, крилопіднебінний, видалення, карієс, кісткова стінка, молочні зуби, повний курс лікування, безболісна реакція на перкусію, спинка язика, перебіг захворювання, пульпіт, визначення групи крові, добова доза препарату, крововилив, резекція кореня, стоматологія, шийка зуба, розкриття рогу пульпи, верхньощелепний, різець, пазуха, клубовидний, консервативний метод лікування, порожнина, коронка, губноязиковий, жувальна поверхня, лівобічний, дельтовидний, кореневий канал, порожнина зуба, хірургічний пінцет, прошарок замісного дентину, гострокінцевий скальпель, новоутворення, кутній зуб, розріз, спилування, слиновідсмоктування, піднебіння, рентгенограма, прикореневий, препарування каріозної порожнини.

2. Запишіть правильно слова:

Під/небінно/зубний, слизо/гнійний/, гіпер/термія, санітарно/освітній, блідо/лиций, хворобо/стійкий, парадон/тоз, бюгельно/дуговий, внутрішньо/зубний, мікро/хірургія, лікар/стоматолог, слино/утворюючий, слино/відсмоктувач, вакцино/терапія, анти/септик, проти/мікробний, ана/еробний, слино/ви/ділення, внутрішньо/кісткове, щелепно/під/язиковий, ліво/щелепний.

3. Проілюструйте вказані способи словотворення прикладами зі стоматологічної медичної термінології: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безсуфіксальний, складання слів та основ.

4. Закінчіть речення:

Термін-епонім - це...

5. Провідмініайте прізвище, ім'я та по батькові завідувача кафедри мовної підготовки та декана стоматологічного факультету НМУ.

6. Запишіть план розпитування хворого для з'ясування його паспортних даних.

7. Запишіть правила написання складних слів – самостійних частин мови. Проілюструйте основні положення прикладами з медичних текстів. Наведіть приклади складноскорочених слів.

8. Запишіть подані слова разом або через дефіс. Поясніть їх правопис: адапто/метрія, серцево/судинний, сухо/жильний, довго/тривалий, жовчно/кам'яний, санітарно/проти/епідемічний, лімфо/обіг, косо/окість, лікар/інтерн, травмо/пункт, діабето/генний, водно/сольовий, праце/терапія, судово/медичний, вірусо/носійство, ціло/добовий, ангіно/фобія, пульсо/тахометр, вакцино/профілактика, термо/динамічний, ампуло/подібний, внутрішньо/мозковий, респіраторно/вірусний, пато/генетичний, алерго/токсико/дермія, внутрішньо/лікарняний, сполучно/тканинний, клубово/поперековий, спинно/мозковий, лікувально/діагностичний.

9. Назвіть і проілюструйте прикладами структурні типи аббревіатур.

10. Доведіть наявність тенденції використання аббревіатур як елементів для створення складних термінів.

11. Слова, що пишуться разом, окремо й через дефіс, запишіть у три колонки, знімаючи ризику.

Ангіо/холіт, атеро/склероз, бронхо/аденіт, без/жалю, військово/медичний, військово/санітарний, водо/лікування, гіпо/вітамінози, допоможи/бо, до/запитання, з/ліжка/на/ліжко, косто/прав, крово/вилив, крово/носний,

лікувально/профілактичний, мед/сестра, жиро/подібний, тепло/утворення, глухо/німий, тяжко/поранений, фізична/культура, світло/водо/лікування, лейб/медик, фото/апарат, мікро/процесор, пів/Харкова, мати/й/мачуха, лікар/педіатр, дво/поверховий, трьох/сотий, одна/п'ята, де/кілька, чистотіл/трава, у/разі, у/цілому.

Разом	Окремо	Через дефіс

12. Простежте особливості функціонування аббревіатурних терміноодиниць у медичному тексті.

13. Підберіть до термінів-епонімів відповідник

Хвороба Базедова-Грейвса-Перрі, синдром Дегоса, хвороба Бурневілья-Стрінгла, Гебердена хвороба, острівці Лангерганса, хвороба Верльгофа, хвороба Боткіна, хвороба Хасімото. Інформація для довідок: дифузний токсичний зоб, інфекційний вірусний гепатит, злякисний атрофічний папульоз, аутоімунна тромбоцитопенія, грудна жаба, туберкульозний склероз, панкреатичні острівці, аутоімунний тиреоїдит.

14. Відредагуйте речення. Поясніть, незнання якого мовного явища може бути причиною подібних помилок.

1. У пацієнта діагностували хронічний апендикс.
2. У стресових ситуація необхідно тамувати надмірне хвилювання.
3. Алергологічний набряк може призвести до серйозних наслідків.
4. Венеричний диспансер знаходиться за містом.
5. Епідемічний прогноз був сприятливим.
6. Хворий поступив у лікарню із запаленням легенів.
7. Хворий грипом скаржився на біль у м'язах.
8. Лікуючий лікар швидко зібрав анамнез.

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: Фенікс», 2023.
2. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.2. К.: Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. К., 2012.
4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. Харків, 2012.
5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. К., 2014.
6. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Медицина в термінах і визначеннях: Навчально-довідкове видання. К., 2015
7. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. К.: ВСВ "Медицина", 2017.
8. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога : [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22

«Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. – Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.

Додаткова

1. Лещенко Т. О. Український правопис: новації та варіації : наочно-навчальний посібник / Т. О. Лещенко, Н. В. Бондар, М. М. Жовнір. Полтава: УМСА, 2020.
2. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf>

Тема 6. Основні характеристики термінів-іменників. Уживання великої літери. Комунікативна тема «Запис скарг хворого та історії даного захворювання»

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань в проекції системо-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування в практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань – Охорона здоров'я.
- Здатність встановити психологічний контакт з пацієнтом з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету медичного працівника.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системо-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому

Мета: вивчити основні характеристики термінів-іменників; повторити правила уживання великої літери; навчитися складати план розпитування хворого для з'ясування його скарг.

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2023, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Граматичні форми іменників.
2. Комунікативна тема «Запис скарг хворого та історії даного захворювання».

Питання для самопідготовки до практичного заняття

1. Граматичні форми іменників.
2. Уживання великої літери.
3. Комунікативна тема «Запис скарг хворого та історії даного захворювання».

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Утворіть форми родового відмінка іменників, розподіливши їх у дві колонки:

Однина	Множина
--------	---------

Крапля, школа, лікарня, дентин, галузь, діагональ, площа, засіб, апарат (як прилад), межа, ключ, книгозбірня, поверхня, зуб, бормашина, струм, карієс, помутніння, пульпіт, емаль, колір, мікроскопія, наконечник, фельдшер, медсестра, видання, розтин, вишкрібання, дантист, надлишок, занурення, відділення, відділ.

2. Провідмініайте подані іменники в однині та множині:

Ремісія, ділянка, ясна, втручання, мікроциркуляція, кишень, подразник, набряк, знеболення, резистентність, немовля, елеутерокок, ім'я, компрес, необережність, інфекція, рідина, заспокійливе, ангіна, обстеження, хворий, захворюваність, огляд.

3. Запишіть слова у формі орудного відмінка. Обґрунтуйте написання: мазь, лікар, жовч, розчіс, кров, свербіж, стаття, біль, стать, грижа.

4. Запишіть план розпитування хворого для з'ясування його скарг.

5. Поставте іменники у форму родового відмінка однини: кашель, недуга, нежить, кволість, піт, пітливість, вдих, захриплість.

6. Утворіть форму родового відмінка множини.

Крапля, школа, лікарня, галузь, рояль, шприц, засіб, відповідь, поверхня, суддя, вечеря, засідання, легеня, угіддя, діагональ, степ, фельдшер, видання, стаття, весілля, доповідь, ніч, дівчина, ноша, ключ, книгозбірня, відділення, відділ, межа, кішка, область, ділянка.

7. Поставте іменники у форму родового відмінка однини.

Профілакторій, вірус, шлунок, поперек, бюлетень, грип, орган, організм, анамнез, огляд, йод, ніс, термін, рахунок.

8. Поставте іменники у родовому відмінку однини та множини (у 2 стовпчики).

Акт, апарат, термін, імпульс, орган, фах, медикамент, проміжок, генезис, організм, розпад, вуглевод, фосфор, рецептор, тиск, білок, жир, смак, колір.

Однина	Множина

9. Подані імена та по батькові поставте у форму кличного відмінка.

Григорій Герасимович, Олексій Віталійович, Лесь Ігорович, Денис Андрійович, Микола Михайлович, Ілля Данилович, Руслан Панасович (Афанасійович), Ігор Касьянович, Георгій Миколайович, Аристарх Аполінарійович, Арсен Климентійович, В'ячеслав Святославович.

10. Поставте імена в давальному відмінку (де можливо, використайте паралельні форми).

Ольга _____

Інга _____

Палажка _____

Солоха _____

Параска _____

Андрій _____

Любов _____

Сергій _____

Микола _____

Миколай _____

Василь _____

11. Провідмініайте іменники, які мають тільки форму множини.

Ліки, окуляри, ножиці, радощі.

12. Визначте, до якого роду належить кожен поданий термін; поставте терміни в родовому відмінку однини; обґрунтуйте закінчення.

Біль, женьшень, жовч, мігрень, мідь, мозоль, нежить, нікель, санаторій.

13. Утворіть форму кличного відмінка.

Вельмишановний ректор Ігор Васильович;

Високопреосвященний Владика Митрополит ;

Всечесніший Отець Михайло;

поважний професор Володимир Миколайович;

Шановний пан декан.

14. Поставте подані словосполучення в давальному відмінку однини.

Софія Тарасівна, добродій Богдан, лікар Бойко, панна Ярослава, ректор академік Іван Степанович, студент Наливайко, колега Петро Данилович, школяр Семен.

15. Запишіть іменники у формі родового відмінка.

Гіпноз, елемент, дальтонізм, антисептик, алкоголізм, бронхоспазм, нагляд, індикатор, нашатир, рецептор, перетин, розтин, удар, геморої, артрит, голос, анабіоз, варикоз, маразм, пінцет, паразит, укол, експеримент, імунітет, сон, хрип, апендикс, гастрит, ультразвук, акушер, водень, телефон, бальзам, ректор, вік, центр, атом, дощ, конус, фініш, плач, тиф, шприц, гіпс, мозок, стравохід, окис, наркоз, опік, балет, бюлетень, вірус, плід, нежить, полин, спориш, кофеїн, анабіоз, аналітик, флегматик, хінін, токсикоз, розвиток, композитор, хліб, Туман, квартет, стілець, барвінок, ренклод, Миргород, карат, час, поверх, поршень, штаб, карниз, снігопад, поперек, берег, майданчик, аудит, імпульс, отит, інтерес, світогляд, фашизм, телефон, шум, поштовх, зародок, діатез, ген, вірус, застій, отит, ідеал, засіб, фахівець.

16. Позначте рядок, у якому всі форми кличного відмінка записано правильно.

а) Іване Івановичу, Олего Федоровичу, Лідіє Григорівно;

б) Жанно Олександрівно, Артеме Геннадійовичу, Наталє Володимирівно;

в) Вікторє Степановичу, Юріє Олександровиче, Зінаїдо Петрівно;

г) Галино Іванівно, Тетяно Святославівно, Валерію Віталійовичу.

17. Вкажіть рядок, у якому відсутні помилки в написанні форм по батькові.

а) Денисович, Андрієвич, Якович, Олегівна, Ігорівна;

б) Іванівна, Валерівна, Артемович, Георгійович, Миколайович;

в) Захарович, Олексіївна, Василіївна, Дмитрівна, Олександрович;

г) Євгенівна, Кузьмівна, Ілліч, Мирославівна, Юріївна

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: Фенікс», 2023.
2. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.2. К.: Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. К., 2012.
4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. Харків, 2012.

5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. К., 2014.
6. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Медицина в термінах і визначеннях: Навчально-довідкове видання. К., 2015.
7. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. ; за ред. С. М. Луцак. К.: ВСВ "Медицина", 2017.
8. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога : [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.

Додаткова

1. Лещенко Т. О. Український правопис: новації та варіації: наочно-навчальний посібник / Т. О. Лещенко, Н. В. Бондар, М. М. Жовнір. Полтава: УМСА, 2020.
2. Український правопис.- Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf>

Тема 7. Специфіка функціонування термінів-прикметників. Комунікативна тема «Історія життя хворого»

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань в проекції системо-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування в практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань – Охорона здоров'я.
- Здатність встановити психологічний контакт з пацієнтом з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету медичного працівника.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системо-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології.
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому.

Мета: ознайомитися з особливостями творення та вживання термінів прикметникового походження, засвоїти схему анамнезу життя.

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2023, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Прикметник. Особливості творення термінів прикметникового походження
2. Комунікативна тема «Історія життя хворого».

Питання для самопідготовки до практичного заняття

1. Прикметник.
 - 1.1. Особливості творення термінів прикметникового походження.
 - 1.2. Ступені порівняння прикметників.
2. Комунікативна тема «Історія життя хворого».

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Утворіть прикметники від поданих слів. Визначте словотвірні морфеми: анамнез, карієс, лікарня, вакцина, контраст, ампула, медикамент, окістя.
2. Перетворіть дієслово на прикметникову конструкцію за моделлю: зменшуватися – ставати меншим: покращуватися, ускладнюватися, спрощуватися, прискорюватися, видовжуватися, уповільнюватися, послаблюватися.
3. Від поданих слів утворіть прикметники. З'ясуйте правила правопису суфіксів. Лікар, рука, зуб, голова, гінеколог, число, травматолог, серце, печінка, судина, історія, кінець, інфекція, життя, хвороба, мовлення, аптекар, аптека, розчин, рідина, дільниця, доба, операція, піт, клітина, кислота, кістка, людина.

4. Визначте способи творення поданих нижче слів:

ускладнення, побічний (ефект), безсоння, жовтяниця, підребер'я, непритомність, переймистий (біль), огляд, обстеження, одужання.

5. Запишіть схему анамнезу життя. До кожного з пунктів випишіть найуживаніші терміни. Зверніть увагу на особливості функціонування термінів-прикметників.

6. Вставте, де потрібно, пропущені букви.

Францу..кий, кременчу..кий, солда..кий, ньюйор..кий, завод..кий, співробітни..тво,, фашис..кий, криворі..кий, заступни..тво, студен..кий, бездоган..ий, невин..ий, захоплен..ий, вихован..ість, несказан..о, нескінчен..ий, натхнен..ий, самовіддан..ий, священ..ий, свяще...ик, шален..ий, невпин..о, стомлен..ий, недобудован..ий, гостин..о.

7. Від поданих прикметників утворіть усі можливі форми ступенів порівняння. Поясніть кожен випадок:

Гарний, здоровий, здібний, стоматологічний, хворий, старанний, сліпий, малиновий, беззубий, контрастний, холодний, важкий, тонкий, товстий, лисий, мертвий, чорнявий, хімічний, клінічний, старий, молодий, бездоганний, ультрафіолетовий, вузький, інфрачервоний, блідий, рум'яний, чорнявий, русявий, прекрасний, токсичний, шлангоподібний, кислий, крапельний, асиметричний, поширений, авторитетний, умілий, оптимальний, головний, гуманний.

8. Утворіть вищий і найвищий ступені порівняння прикметників. Які з наведених прикметників не мають ступенів порівняння? Обґрунтуйте відповідь.

Хворий, досвідчений, освічений, високий, сліпий, дорогий, актуальний, демократичний, популярний, лисий, чорнявий, гнідий, контрастний, важкий, гарний, білий, низький, хороший, прекрасний, залізний, універсальний, товстий, різкий, м'який, дерев'яний, корисний, чужий, простий, гострий, плоский.

9. Відредагуйте подані речення.

Він був моїм самим найкращим товаришем. Для виконання операції задіяли самих кращих хірургів лікарні. Любий хірург зробить таку операцію. Травматолог Сидоренко був найдосвідченішим у відділі. Ця людина більш хвора як пацієнт у сусідній палаті. У реанімації перебували тільки важкі хворі. У відділення хворий поступив з порушеннями дихальної системи.

10. З поданих словосполучень випишіть прикметники; утворіть, від яких можна, найвищий ступінь порівняння за допомогою усіх можливих методів, а де не можна, поясніть чому.

Чутливі нервові закінчення, кровоспинні речовини:, доступний метод лікування, солодкі таблетки, судинорозширювальні засоби, гангліонарні речовини, гостре отруєння, гострий інструмент, біле простирadlo, ефективні ліки, неінгаляційні наркотики, швидка медична допомога, здоровий організм, простора палата, співчутливий медик, лікувальні олії, хворі нирки, блискуча чиста шибка, прекрасний сонячний день, теплий неспаний вечір, синій небосхил, червонуватий небосхил, відомий лікар, дільничний лікар, пом'якшувальні засоби, м'яке прибране ліжко.

11. Запишіть словосполучення відповідно до правил сучасної української мови; поясніть творення ступенів прикметника.

Саме ефективне, само головне, саме найкраще, самі якісніші.

12. Утворіть від поданих слів прикметники за допомогою суфікса -ськ (ий):

чех, француз, словак, Люксембург, Нью-Йорк, Париж, Острог, Запоріжжя, Калуш, Тлумач, Калуга, Рига, Тбілісі, Перемишль, Цюрих, Бахмач, Буг, Дрогобич, Гадяч, Кременчук, Нижній Березів, Волинь, Закарпаття, моряк, студент, козак, казах, тюрки, товариш, абонент.

13. У наведених словосполученнях з'ясуйте лексико-граматичні розряди прикметників:

лікарський халат, базедова хвороба, душевний біль, невідкладна допомога, батьківське ставлення, езопівська мова, срібна голова, кришталева совість, кмітливий студент, крилата фраза, повсякденна підтримка, згубний вплив, щоденні вісті, дерев'яний язик.

14. Відредагуйте речення. Поясніть помічені морфологічні порушення.

Після проходження практики студенти мають більш величезний досвід у цій галузі. Більше половини студентів не з'явилась на лекцію. Два працівника подали заяву на звільнення. Обладнання стоматологічного кабінету, керівництво клінікою придбало в розстрочку. Усій групі зробили прививку від дифтерії. На конференції розглядається питання з різних галузів стоматології. Лікар отримав необхідні документи бандерою. Студенти намагаються заволодіти навчальними матеріалами. Сім'я опинилася у критичному фінансовому стані.

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: Фенікс», 2023.
2. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.2. К.: Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. К., 2012.
4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. Харків, 2012.
5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. К., 2014.
6. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Медицина в термінах і визначеннях: Навчально-довідкове видання. К., 2015.
7. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. ; за ред. С. М. Луцак. – К. : ВСВ "Медицина", 2017.
8. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога : [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.

Додаткова

1. Лещенко Т. О. Український правопис: новації та варіації : наочно-навчальний посібник / Т. О. Лещенко, Н. В. Бондар, М. М. Жовнір. Полтава: УМСА, 2020.
2. Український правопис.- Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.p_ravopys-2019.pdf

Тема 8. Особливості використання дієслівних форм. Формування практичних навичок редагування наукового тексту. Комунікативна тема «Дійсний стан хворого. Попередній діагноз»

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань в проекції системо-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування в практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань – Охорона здоров'я.
- Здатність встановити психологічний контакт з пацієнтом з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету медичного працівника.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системо-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому

Мета: доповнити знання про особливості вживання дієслівних форм, їх використання у ділових паперах; повторити особливості вживання дієприкметників; сформувати практичні навички перекладу наукового стоматологічного тексту; розглянути тему «Дійсний стан хворого. Попередній діагноз».

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2023, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Дієслова в діловому мовленні.
2. Особливості вживання дієприкметників.
3. Формування практичних навичок редагування наукового тексту.
4. Комунікативна тема «Дійсний стан хворого. Попередній діагноз».

Питання для самопідготовки до практичного заняття

1. Дієслова в діловому мовленні.
 - 1.1. Особливості вживання дієприкметників.
 - 1.2.. Формування практичних навичок редагування наукового тексту.
2. Особливості вживання дієприкметників.
3. Комунікативна тема «Дійсний стан хворого. Попередній діагноз».

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Вкажіть способи творення і наведіть приклади пасивних дієприкметників.
2. Поставте дієслова в наказовому способі в 2-й особі однини та запишіть їх.

Збільшити, перевірити, входити, стати, озвучити, підставити, вдарити, попередити, передбачити, ужалити, насипати, звузити, відрізати, зважити, переглянути.

3. Від поданих дієслів утворіть складну та складену форми майбутнього часу 3-ї особи однини та множини.

Розв'язувати, обчислювати, розраховувати, виконувати, писати, обстежувати, роз'яснити, накреслити.

4. Вставте пропущені голосні е, є чи и, і, ї, вибір обґрунтуйте.

Прос...мо, лет...мо, вар...мо, вивча...мо, кро...мо, одяга...мо, стел...мо, колиш...мо, лов...мо, береж...мо, мел...мо, буду...мо, смаж...мо, розумі...мо, засво...мо, мовч...мо, мрі...мо, говор...мо, служ...мо, кроку...мо, сто...мо, леж...мо, крич...мо.

5. Запишіть текст. Поставте дієслова у відповідну форму.

Шлунок (здійснювати) _____ багато функцій: у ньому (вироблятися) _____ шлунковий сік, що (містити) _____ хлористоводневу кислоту і ферменти; шлунок (брати) _____ участь у білковому та інших видах обміну речовин тощо. У шлунку їжа (стикатися) _____ із шлунковим соком, і під впливом його ферментів (пепсин та ін.) (починатися) _____ процес перетравлювання. У хворих на хронічний гастрит (знижуватися) _____ вміст хлористоводневої кислоти в шлунковому соці або вона навіть повністю (зникати) _____, (зменшуватися) _____ концентрація й активність ферменту, що (перетравлювати) _____ білок, унаслідок чого перетравлювання їжі (порушуватися) _____.

6. Відредагуйте словосполучення.

Виступаючий з доповіддю, виконуючий роль, тимчасово виконуючий обов'язки (кого), виконуючий роботу, діючий президент, діючий порядок, діючий фактор, діюча армія, діюче законодавство, діючі особи, діюча модель, домінуюче вживання, домінуюча ідея.

7. Від дієслів I і II дієвідмін утворіть активні дієприкметники теперішнього часу. У новоутворених словах підкресліть суфікси. Окремо випишіть дієслова, від яких вказані дієприкметники не утворюються.

Замінювати, пломбувати, різати, йодувати, висмоктувати, деформувати, вживляти, реєструвати, зволожувати, розчиняти, спрямовувати, препарувати, знеболювати, полоскати, застосовувати, подразнювати, окислювати, усувати, набрякати, прикріплювати, дезінфікувати, дезактивувати, розсмоктуватися, хлорувати, розтікатися.

8. Вкажіть дієслова. Визначте граматичну категорію часу, способу, виду, перехідності/неперехідності, особи й числа поданих дієслів.

Індивідуальна вакцинація дає можливість людині не захворіти в результаті зараження. Однак, якщо кількість вакцинованих осіб є нечисленна, то збудник у популяції продовжує циркулювати. Дана обставина створює загрозу захворіти людям неіммунним і деколи навіть особам із достатньо високим титром

антитіл. Наприклад, при дифтерії наявність антитоксичного імунітету часто не може захистити від масивної дози інфікування (Б.Дикий).

9. Перебудуйте речення з дієприслівниковими зворотами згідно із синтаксичними та лексичними нормами.

1. Готуючися до заняття з анатомії, знайшовся в мене підручник.

2. Прочитавши лекцію з фармакології, усе стало нам зрозуміло.

3. Беручи на кафедрі мікробіології літературу, нас здивував її широкий вибір.

4. Приймаючи участь у конференції, нам надали можливість виступити з доповіддю.

5. Пишучи текст доповіді, було використано багато літератури.

6. Зустрівшись з одногрупником на вулиці, було вирішено піти на заняття разом.

10. До поданих термінологічних словосполучень доберіть нормативні.

Знеболюючі засоби, заживання антибіотиків, хід захворювання, бокові поверхності, фронтальна плоскість, карієзна полость, зубні углублення, неглибокі борозди, укріплення пломби, ріжущий край коронки, придеснева стінка, тверді ткани зуба, приготування цементу.

11. Утворіть від поданих слів пасивні дієприкметники.

Народитися, досліджувати, одужувати, дезінфікувати, загоїтися, загущувати, йодувати, фторувати.

12. Складіть характеристику на свого одногрупника, використавши відповідні дієслівні форми. Визначте їх спосіб, час, особу, число.

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: Фенікс», 2023.
2. . Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.2. К.: Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. К., 2012.
4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. Харків, 2012.
5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. К., 2014.
6. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Медицина в термінах і визначеннях: Навчально-довідкове видання. К., 2015.
7. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. К.: ВСВ "Медицина", 2017.
8. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога : [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.

Додаткова

1. Лещенко Т. О. Український правопис: новації та варіації : наочно-навчальний посібник / Т. О. Лещенко, Н. В. Бондар, М. М. Жовнір. – олтава: УМСА, 2020.
2. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.p_ravopys-2019.pdf

Тема 9. Українська лексикографія. Робочі словники медика. Складні випадки відмінювання й сполучуваності числівників. Комунікативна тема «Лабораторні дослідження»

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань в проекції системо-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування в практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань – Охорона здоров'я.
- Здатність встановити психологічний контакт з пацієнтом з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету медичного працівника.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості відвідувача стоматологічного кабінету при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системо-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому.

Мета: поглибити знання про лексикографію; ознайомити з історією словників, навчити користуватися словниками для того, щоб збільшувати свій словниковий запас і підвищувати рівень своєї освіченості й культури, знати типи словників; виділити особливості української медичної лексикографії; повторити складні випадки відмінювання та сполучуваності числівників.

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2023, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Лексикографія як наука. Типи словників.
2. Особливості вживання числівників.
3. Комунікативна тема «Лабораторні дослідження».

Питання для самопідготовки до практичного заняття.

1. Лексикографія як наука. Типи словників.
2. Особливості вживання числівників.
3. Комунікативна тема «Лабораторні дослідження».

Завдання для самостійної роботи студентів.

1. Продовжіть речення

1. Лексикографія – це...
2. Словник – це...
3. Усі словники поділяються на дві групи: ...

4. В енциклопедичних словниках можна знайти інформацію про...
5. Є такі види філологічних словників:...
6. У тлумачних словниках...
7. Етимологічні словники містять відомості про...
8. Орфоепічні словники фіксують...
9. Словник іншомовних слів відрізняється від власне тлумачного...
10. Пояснення медичних термінів можна знайти в словнику.

2. Випишіть із словника іншомовних слів 5 медичних термінів, запозичених із грецької мови, та 5 – з латинської (випишіть слова з тлумаченням).

3. Користуючись етимологічним словником, встановіть первісні значення поданих слів, порівняйте їх із сучасними.

Епідемія, артерія, м'яз, ангіна, атом, жовч, декан, панацея, ген.

4. Випишіть словникові статті до слова «анестезія» з енциклопедичного, тлумачного, орфографічного словників та словників іншомовних слів і синонімів. Порівняйте дані, наведені у словниках.

5. Визначте етимологію слів: лабораторія, дослідження, аналіз, проба, реакція.

6. Доберіть і запишіть слова, що відповідають поданим дефініціям:

- Установа або її відділ, що проводить експериментальну науково-дослідницьку та навчальну роботу, – це...
- Пошук нових знань, науковий метод, (процес) вивчення – це...
- Метод дослідження, який вивчає предмет, уявно чи реально розділяючи його на окремі елементи, відтак розглядає кожен з виокремлених елементів окремо в межах цілого – це...
- Точно дозований вплив на організм різних факторів, який дозволяє вивчити реакцію фізіологічних систем на той чи інший вплив і дає змогу отримати уявлення про функціональний стан організму в умовах активної життєдіяльності – це...
- Відповідь організму на зовнішнє чи внутрішнє подразнення – це...

7. Провідмініайте числівники п'ять, п'ятнадцять, п'ятдесят, п'ятсот, п'ятнадцятий, п'ятдесят п'ять.

8. Запишіть числівники словами, розкрийте дужки. 40,5 (центнер), 174 (гривня),

3,5 (метр), $2\frac{5}{10}$ (тонна), 4 (кілограм), $6\frac{1}{3}$ (грам), більше 32,7 (відсоток), 1,8 (градус), 2 (олівець), 3 (стіл), півтори (година), півтора (гривня).

9. Перепишіть слова, розкриваючи дужки. Поясніть правила написання таких слів.

(Два)годинний, (три)сотий, (чотири)осьовий, два(актний), (чотири)мільйонний, (три)мільярдний, (два)відсотковий, (три)денний, (чотири)етажний, (три)річний.

10. Розкрийте дужки; поясніть вибір слів.

Обстежити (п'ятидесятого, п'ятдесятого) хворого;

(шістсот, шестисота) гривня;

(двобічний, двохбічний) зв'язок;

дворічна, двохрічна) рослина;

(двошарова, двохшарова) оболонка;

(двохразове, дворазове) підживлення;
трьохвідсотковий, тривідсотковий) розчин.

11. У поданому реченні числівники запишіть словами.

За даними МОЗ України станом на 22.11.2022 (офіційне завершення дії карантину), в державі було 1,6 млн хворих; від початку епідемії з приводу грипу або його ускладнень госпіталізовано 95 тисяч осіб, виписано зі стаціонарів 20 147 пацієнтів, котрі були госпіталізовані з приводу пневмоній, померла 381 особа, з них 44 (11,5%) – в Івано-Франківській області

12. Розкрийте дужки, запишіть числа словами, обґрунтуйте зв'язок числівників з іменниками.

52 (випускник), 4 (препарат), 61 (ліжка), на чотири з половиною (день), 1,5 (тисяча, гривня), 13 (метр), півтора (центнер), до 1685 (виборці), 2 (відро), від 25 (пацієнт), до 46 (студент), багато різних (галузь), у 274 (мішок), про 53 (депутат), з 69 (держава), у 11 (скринька), до 43 (аптека), 2,5 (відсоток), з 24 (акція), 84 (телевізор), три з половиною (кілограм), за 7,5 (рік), в 2,6 (раз), в 6 (раз), в 3 (раз).

13. Утворіть кількісні та порядкові числівники, провідмініайте їх. Поясніть, як відмінюються числівники.

2765; 1431; 8444; 380; 892; 34589; 46; 5465788. 32; 87; 986; 6578945; 6543; 897604; 8964328; 76521.

14. Узгодьте присудок з підметом, дописуючи потрібні закінчення.

1. Три студент () І медичного факультету взяв () участь у змаганнях з баскетболу.

2. Більшість абітурієнтів з'явил () ся на екзамен вчасно.

3. Багато лікарень нашого міста працю () щосуботи.

4. Тридцять один дитячий садок Києва отрима () благодійну допомогу.

5. Усі, хто отрима () читацький квиток, мож () користуватися бібліотекою НМУ.

6. Частина студентів університету побувал () на екскурсії.

7. Кілька учасників конференції запізнил () ся на її відкриття.

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: Фенікс», 2023.
2. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.2. К.: Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. – 2-ге вид., доп. К., 2012.
4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. Харків, 2012.
5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. К., 2014.
6. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Медицина в термінах і визначеннях: Навчально-довідкове видання. К., 2015.

7. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. К. : ВСВ "Медицина", 2017.
8. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога: [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.
9. . Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2022.

Додаткова

1. Лещенко Т. О. Український правопис: новації та варіації : наочно-навчальний посібник / Т. О. Лещенко, Н. В. Бондар, М. М. Жовнір. Полтава: УМСА, 2020.
2. Український правопис.- Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.p_ravopys-2019.pdf

Тема 10. Синтаксичні особливості фахового наукового стоматологічного тексту **Комунікативна тема «Лікування хворого. Загальний догляд за хворим»**

Компетентності:

- Здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу знань в проєкції системо-ціннісного контексту їх осмислення.
- Здатність застосовувати набуті навички фахового спілкування в практичних ситуаціях, визначених особливостями галузі знань – Охорона здоров'я.
- Здатність встановити психологічний контакт з пацієнтом з урахуванням особливостей мовленнєвого етикету медичного працівника.
- Здатність враховувати гендерні та вікові особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної і психологічної реабілітації з урахуванням наявних системо-ціннісних орієнтирів культури та медико-гігієнічних знань того суспільства, членом якого є пацієнт.
- Здатність до практичного використання деонтологічних норм роботи лікаря з урахуванням гуманістичної складової, історичної спадщини та новітніх досягнень в царині медицини. Розуміння культури мовлення медичного працівника як невід'ємної частини лікарської деонтології.
- Здатність до адекватної оцінки впливу соціально-економічних та системо-ціннісних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї та українського соціуму в цілому.

Мета: ознайомити студентів із синтаксичними особливостями побудови професійних медичних текстів, засвоїти комунікативну тему «Лікування хворого. Загальний догляд за хворим».

Обладнання: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. К.: «Фенікс», 2021, мультимедійна дошка, комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, словники.

План та організаційна структура заняття

1. Поняття про синтаксис. Синтаксична норма: практичний аспект.
2. Типи синтаксичних одиниць.
3. Комунікативна тема « Лікування хворого. Загальний догляд за хворим».

Питання для самопідготовки до практичного заняття.

1. Синтаксична норма: практичний аспект.
2. Типові огріхи, пов'язані з побудовою складних речень.
3. Синтаксичні особливості текстів ділових паперів.
4. Комунікативна тема «Лікування хворого. Загальний догляд за хворим».

Завдання для самостійної роботи студентів.

1. Узгодьте вживання прийменника **по** у словосполученнях. Де це необхідно, замініть його будь-яким іншим прийменником. Вставте пропущені літери.

Наказ (по?) лікарн_ ; виступ (по?) раді_ ; робота (по?) ліквідаці_ наслідків епідемії; відсутній (по?) хвороб_ ; рекомендації (по?) профілакти_ грипу; дослідження (по?) тем_ ; називати (по?) імен_ ; викликати (по?) оправ_ ; висновки (по?) диспасерізаці_ ; завдання (по?) лікуванн_ ; обстеження (по?) виявленн_ .

2. Відредагуйте речення.

1. Кровотечі нерідко носять постійний характер і найчастіше виникають у хворих ревматизмом у активній фазі з вираженою недостатчністю кровообігу.
2. Затруднення зустрічаються при хронічних, приховано протікаючих формах.
3. Самою частою причиною летальних ісходів у хворих гіпертонією є крововилив у мозок.
4. Захворювання протікає гостро, піднімається температура, з'являється одишка, сильна головна біль, біль у поясниці, тошнота і блювота, іноді понос.

3. Відредагуйте текст.

Для десен верхньої челюсті головними судинами є гілки верхньої губної, інфраорбітальної, задньої альвеолярної та великої піднебінної артерій, а додатковими - вуглова артерія носа, щочна та носопіднебінна. Венозний відток із області верхньої челюсті здійснюється у внутрішню яремну вену крізь системи лицьової та позащелепової вен. Джерелами цих останніх в свою чергу являються багаточисельні вени, які супроводжують артерії як у середині кістки, так і поза нею (інтра-оссальні та екстра-оссальні), і щелепова вена, котра супроводжує однойменну артерію. Щелепова вена зустрічається незавжди, замість неї є по різному розвинуте криловидне сплетення.

4 Відредагуйте наведені речення.

На слідуючій неділі будуть проведені міроприємства, присвячені Дню студента. Всім проживаючим на території студмістечка треба здати справки про щеплення. Моя думка співпадає, можливо случайно, з позицією комісії. Мова наша живе, не дивлячись на заборони і переслідування на протязі століть. Починаючи збори, у мене спочатку була невпевненість у їхній необхідності. Стоя біля дошки, Максим завжди розгублюється і не може добре відповідати. Починаючи вивчати проблему, досліднику бачилась можливість її практичного застосування.

5. Відредагуйте текст і запишіть правильний його варіант, скориставшись набутими знаннями.

За корисність й необхідність фізичних вправ відомо усім. Самий доступний вид фізичних вправ – ходьба. Особливо корисна вона людям, ведучим малоактивний спосіб життя. Ходячи, тренуються м'язи, серцево-судинна і дихальна система. Ходити можна в любую погоду, в любую пору, але краще через 1 -1,5 годин після їжі. Людям, що хочуть зменшити вагу, дозволяється виходити на прогулянку зразу по прийманні їжі.

Ось кілька порад починаючим тренуватися в ходьбі. Завжди намагайтесь підніматися на свій поверх по сходинкам. Припинивши користуватися ліфтом, добре розвивається гнучкість колінних й тазостегнових суглобів. Ноги на землю ставте сією своєю стопою. Руки слід легко зігнути в лікті. Ходьба корисна тільки тоді, якщо ходять швидким кроком. Повільна ходьба майже не дає навантаження на організм, тому краще пройти менше, але швидко. Починаючи тренування тривалістю 10 хвилин, поступово на кінець третього місяця занять воно доводиться до 40-50 хвилин. Якщо в час прогулянки ви втомились, то пройдіть невелику відстань повільним кроком.

Не забудьте про самоконтроль. На початку ходьби пульс повинен становити не більше сорока двох – сорок чотирьох ударів в хвилину, на середині дистанції – 120-140, в кінці – від дев'яноста до сто десяти. Якщо показники виявляться вище наведених, треба знизити її темп, якщо нижче – збільшити.

6. Перепишіть текст, розставивши потрібні розділові знаки. Сформулюйте основну думку. Чи поділяєте її?

«Так пройшло життя. Що в ньому було саме головне? Напевно хірургія. Операції на стравоході легенях особливо на серці, робив хворим при погрозі швидкої смерті часто в умовах коли ніхто інший їх зробити не міг; особисто врятував тисячі життів. Працював чесно. Не брав грошей. Звичайно у мене були помилки, іноді вони закінчувалися смертю хворих але ніколи не були наслідком легкодумства або халатності. Я навчив десятки хірургів створив клініку, потім інститут у яких прооперовано понад 80 тисяч тільки серцевих хворих. А до того були ще тисячі з іншими хворобами не говорячи вже про поранених на війні. Хірургія була моїм стражданням і щастям.

Якби можна почати жити спочатку я вибрав би те ж саме хірургію і на додаток мудрування над "вічними питаннями" філософії: істина, розум людина суспільство майбутнє людства».

(М.Амосов, 2001)

7. Відредагуйте речення згідно із синтаксичними нормами української мови. Зверніть увагу на вибір прийменників.

1. Зустрінемося у фрезерного заводу. 2. За вимогою пасажирів була зроблена зупинка. 3. Студентка не прийшла на заняття із-за хвороби. 4. Мене зустрів черговий по частині. 5. Учні взялися за роботу. 6. Я зайду до вас в десять годин. 7. Відбулася нарада по проблемам постачання сировини. 8. Секретар вийшов по справах служби.

8. Узгодьте присудок із підметом, дописуючи потрібні закінчення.

1. Три студент () І медичного факультету взяв () участь у змаганнях з баскетболу. 2. Більшість абітурієнтів з'явил () ся на екзамен вчасно. 3. Багато лікарень нашого міста працю () щосуботи. 4. Тридцять один дитячий садок Харкова отрима () благодійну допомогу. 5. Усі, хто отрима () читацький квиток, мож () користуватися бібліотекою ХНМУ. 6. Частина студентів університету побувал () на екскурсії. 7. Кілька учасників конференції запізнил () ся на її відкриття. 8

9. Перебудуйте речення з дієприслівниковими зворотами згідно із синтаксичними та лексичними нормами.

1. Готуючися до заняття з анатомії, знайшовся в мене підручник. 2. Прочитавши лекцію з фармакології, усе стало нам зрозуміло. 3. Беручи на кафедрі мікробіології літературу, нас здивував її широкий вибір. 4. Приймаючи участь у конференції, нам надали можливість виступити з доповіддю. 5. Пишучи текст доповіді, було використано багато літератури. 6. Зустрівшись з одногрупником на вулиці, було вирішено піти на заняття разом.

10. Відредагуйте словосполучення й речення, запишіть правильні варіанти.

Біль в області серця, берцова кістка, железа вилочкова, мозкова оболонка, мочевий пузир, нижня челюсть, протікання болезні, постельний режим, злякисна опухоль, мучить ізжога, надпочечник, біля лівого виска, перепонка вуха, брюшна порожнина, кровоносний сосуд, полость рота, сильна тошнота.

11. Перепишіть текст. Розставте розділові знаки.

Організм єдина система. У складному організмі клітини міжклітинна речовина утворює тканини. Із тканин збудовані органи об'єднані в системи. Усі клітини тканини органи та системи органів тісно пов'язані один з одним й один на одного впливають. Обмін речовин основа життєдіяльності живого організму. Основу обміну речовин складають процеси асиміляції та дисиміляції. Асиміляція це засвоєння поживних речовин. Дисиміляція розпад органічних речовин. Завдяки енергії здійснюються всі процеси в органах тканинах зокрема й асиміляція.

12. Розкрийте дужки, поставте пропущені розділові знаки при складних синтаксичних конструкціях; поясніть вибір сполучників і пунктуацію.

Але (коли, якщо) лікувати правильно то наслідки будуть хороші; Однак (коли, якщо, і, й) очікувати ускладнень до них треба бути готовими; Проте (коли, якщо, і, й) йодистий натрій застосовувати внутрішньовенно то стан хворого поліпшиться;(проте, якщо, але,коли) і йодні препарати призначалися то, виділяючись через слизову оболонку ока, вони можуть спричинити у хворого сильне подразнення зі слезотечею

13. Розставте пропущені розділові знаки.

Під час огляду виявлено каріозну порожнину на рівні шостого бзуба але зуб хворого не турбує. Слизова оболонка губ щік твердого та м'якого піднебіння язика блідо-рожевого кольору ясна здорові без патології. Колір губ нормальний тріщин пухлин немає. Хворий скаржиться на невизначений біль у третьому зубі під час жування. Необхідно зробити рентгенографію ураженого зуба.

14. Відредагуйте поданий текст.

Шкідливі звички – словосполучення, яке ми часто чуємо і вживаємо у мовленні. Ще відомий давньоримський філософ Сенека говорив, Поневлення власним пристрастям – найстрашніше рабство. Зараз вони стали однією з найактуальніших проблем сучасності. Усі звички можна розподілити на дві групи. До першої належать небезпечні: пристрасть до алкоголю, тютюнопаління, наркотиків і азартних ігор. До другої – менш небезпечні і, з першого погляду, незначні: обгризання нігтів, покусування губ. Стреси, комплекси , часто проста цікавість стають причиною наркоманії, тютюнопаління, алкоголізму. І чим сильнішою стає залежність, тим важче її позбутися.: «Тютюн, на мою думку, разом з алкоголем є найнебезпечніший ворог розумової діяльності»; писав Олександр Дюма. Якщо хтось з родичів чи друзів став жертвою чогось подібного, йому потрібна допомога. Такій людині необхідне термінове лікування. Залежна людина примушує страждати свою сім'ю. Чи знаєте, що п'є чоловік, в якого тремтять від алкоголю руки? з гіркотою говорив Артур Шопенгауер: Він п'є слези, кров, життя своєї жінки і своїх дітей.

15. Відредагуйте подані речення.

1. Хворому поставили невірний діагноз, це викликало у нього подавлений настрій.
2. Ознаки цього захворювання – головна біль, відчуття гарячі, легке недомагання.
3. При гострому коліті пацієнтці була надана сама необхідна допомога.
4. Хворих часто турбує ізжога через 2-3 години після їди, сильна тошнота та блювота.
5. При неналежному догляді за жирною шкірою можуть з'явитися розчиси на шкірі та її шелушіння.

16. Подані нижче словосполучення згрупуйте за характером синтаксичного зв'язку (узгодження, керування, прилягання).

Під час зондування, причина пульпіту, необхідно видалити, короткочасний біль, оголена пульпа, вибір інструмента, лінія розрізу, клінічна картина, ниючі болі, травматичний пульпіт, зондування стінки, почати пломбувати, реакція на перкусію, нечіткі контури, розростання ясен, проведено успішно, ураження пародонта, ясенні сосочки, подальше лікування, форма купола, ясенна кишеня, легко набрякли, простежуються нечітко, зубоясенне з'єднання.

Рекомендована література

Основна

1. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.1. К.: Фенікс», 2023.
2. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська мова (за професійним медичним спрямуванням): Практикум у 2-х ч. Ч.2. К.: Фенікс», 2023.
3. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. К., 2012.
4. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс. Харків, 2012.
5. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. К., 2014.
6. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Медицина в термінах і визначеннях: Навчально-довідкове видання. К., 2015.
7. Українська мова (за професійним спрямуванням) / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. К. : ВСВ "Медицина", 2017.
8. Черкес Н. Д. Фахове мовлення стоматолога : [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та самостійної роботи зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»]. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2019.

Додаткова

1. Лещенко Т. О. Український правопис: новації та варіації : наочно-навчальний посібник / Т. О. Лещенко, Н. В. Бондар, М. М. Жовнір. Полтава: УМСА, 2020.
2. Український правопис.- Київ: Наукова думка, 2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf>